

1 pav. Švobiškio senkapis iš paukščio skrydžio (ŠR). R. Oleinik nuotr.

Fig. 1. Švobiškis old cemetery, as seen from above (from the NE)

Jurgis Sadauskas

Švobiškio senkapis

Švobiškio senkapyje su XV–XVI a. kapais (UK 6603) (Pasvalio r., Joniškėlio sen.) 2019 m. vykdyti žvalgymai bei žvalgomieji tyrimai siekiant patikslinti objekto vertingąsias savybes bei teritorijos ribas. Saugoma teritorija užima apie 1800 m^2 plotą. 1939 m. vandeniui paplovus Mūšos krantą, čia atsidengė 2 palaidojimai. Kartu su 4 žmonių palaikais aptiktas durklas su variu puošta rankena, sidabrinių monetų. Objektas į NKVR įtrauktas 1984 m. Švobiškio senkapis yra už 1 km į V nuo Švobiškio kaimo, kalvelėje, esančioje Mūšos ir Upio upelio santakoje. Senkapis P pusėje remiasi į Mūšos kairįjį skardinį krantą, o V – į aukštą Upio upelio kairįjį krantą. Senkapio ŠR, R bei PR dalys yra dirbama žemės ūkio paskirties lauko dalis. Vietovė apaugusi vešlia daugiamete žole, pavieniais krūmais bei žieminiais pasėliais (1 pav.). Tyrimų vieta leidžiasi V kryptimi nuo H_{abs} 44,00 m iki 39,20 m.

2019 m. žvalgomųjų tyrimų metu saugomos teritorijos P bei Š dalyse ištirtas 30 m^2 plotas – dvi 5x2 m dydžio perkasos su praplėtimais. Metalo detektoriais žvalgyta visa saugoma teritorija bei jos aplinka – apie 2000 m^2 plotas, tačiau žvalgymai nebuvo rezultatyvūs. Aptiktų palaidojimų antropologinę analizę atliko R. Brindzaitė.

Tyrimų metu 30–50 cm gylyje pasiektas įžemis – rausvas molis, gelsvas žvyras. Teritorijos P dalyje (perkasa 1) įžemyje išryškėjo 9 kapų duobės (2, 3 pav.), 6 iš jų atidengti palaidojimai. Likusių 3 kapų kontūrai tęsėsi už perkasos ribų, šie kapai nepreparuoti. Palaidojimai

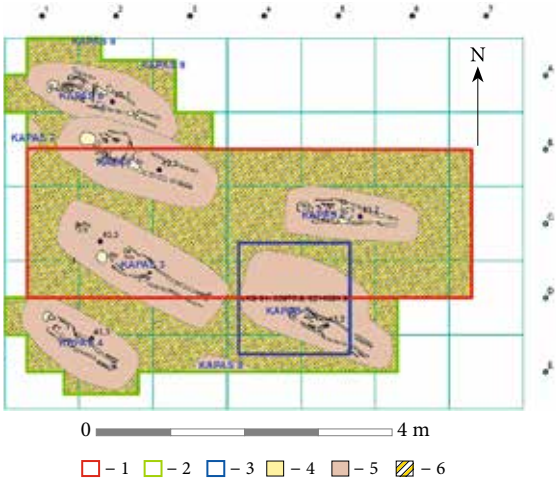

2 pav. Perkasos 1 situacinis planas: 1 – I etape atidengtos perkasos plotas; 2 – II etape atidengtos perkasos plotas; 3 – palaikų perlaidojimo vieta; 4 – žmonių palaikai; 5 – kapai 1–9; 6 – įžemis – smėlingas žvyras, molis. J. Sadausko brėž.

Fig. 2. Situation plan of trench 1: 1 – trench area unearthed in stage I; 2 – trench area unearthed in stage II; 3 – reburial location of the remains; 4 – human remains; 5 – burials 1–9; 6 – sterile soil: sandy gravel and clay

tęsiasi Š, V bei P kryptimis. Visi kapai orientuoti ŠV–PR kryptimi. Kapų duobės pailgos ovalios formos. Palaidojimai atidengti 40–60 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus, galvomis orientuoti ŠV kryptimi. Mirusieji laidoti aukštielninki. Kaulai prastos būklės, gana trapūs.

Kape 1 atidengti daugiau kaip 40 m. moters palaikai. Kapas 1 siejasi su į Š nuo jo esančiu kapu 6. Sprendžiant pagal kapo duobių kontūrus, kapas 1 yra vėlyvesnis nei kapas 6. Bendras kapo 1 duobės kontūro ilgis – 2,25 m, plotis – 90 cm. Dugnas fiksuotas 60 cm gylyje (H_{abs} 43,10 m). Mirusioji palaidota galva į ŠV, kaukolė guli stačiai, veidine dalimi į PR, skliautas suskilęs, palaidota aukštielninka, rankos sukryžiuotos. Kapo duobės užpilde pilkšvoje žemėje aptikti 5 Zigmanto Vazos (1587–1632) šilingai. Ant vieno iš jų matyti 1615 m. data. Taip pat aptikta 10 kaltinių vinių, rodančių, jog mirusysis buvo palaidotas karste, bei biloninis smeigtukas.

3 pav. Perkasos 1 bendras vaizdas iš Š. J. Sadausko nuotr.

Fig. 3. The general image of trench 1, as seen from the N

4 pav. Kape 4 aptiktas Žygimanto Augusto pusgrašis. A. Sadauskienės nuotr.

Fig. 4. A Sigismund II Augustus halfgroat discovered in burial 4

5 pav. Kape 4 aptiktas Žygimanto Augusto denaras. A. Sadauskienės nuotr.

Fig. 5. A Sigismund II Augustus denar discovered in burial 4

Kape 2, 50 cm gylyje (H_{abs} 43,20 m) atidengti per 25–34 m. moters palaikai. Bendras kapo duobės kontūro ilgis – 1,8 m, plotis – 65 cm. Dugnas fiksuotas 70 cm gylyje. Kapo duobės užpildą sudarė pilkšva molinga žemė be radinių. Mirusioji palaidota galva į ŠV, veidine dalimi į ŠR, skliautas suskilęs, palaidota aukštielninka, rankų plaštakos ties dubeniu.

Kape 3 atidengti 30–39 m. vyro palaikai. Kapo duobė išryškėjo 40 cm gylyje (H_{abs} 43,30 m). Bendras kapo duobės kontūro ilgis – 2,45 m, plotis – 90 cm. Dugnas fiksuotas 70 cm gylyje. Kapo duobėje aptikti mažiausiai dviejų žmonių palaikai – visas skeletas bei viena atskira kaukolė. Mirusysis palaidotas galva į ŠV, kaukolė guli ant šono, veidine dalimi į PR, palaidotas aukštielninkas, rankos sukryžiuotos ties dubeniu. Apie 50 cm į ŠV nuo viso skeleto aptikta atskira kito individo kaukolė. Ji labai prastos būklės, suskilusi į daugybę dalių. Po kaukole rastas geležinis peiliukas. Manoma, jog kasant duobę kapui 3 suardyti ankstesnio kapo palaikai. Kapo duobės užpilde pilkšvoje žemėje aptiktas vienas Zigmanto Vazos (1588–1632) grašis bei 6 Rygos šilingai. Ant vieno iš jų matyti 1613 m. data. Dėl kape rastų 15 kaltinių vinių manoma, jog individas palaidotas su karstu, nors jo liekanų neišlikę.

Kape 4 atidengti daugiau kaip 50 m. moters palaikai. Kapo duobės kontūras pastebėtas 40 cm gylyje (H_{abs} 43,30 m). Duobės kontūras 1,75 m ilgio, 75 cm pločio. Dugnas fiksuotas 70 cm gylyje. Mirusioji palaidota galva į ŠV, kaukolė guli stačiai, veidine dalimi į ŠR, palaidota aukštielninka, rankos dubens srityje. Kapo duobės užpilde pilkšvoje žemėje aptiktas geležinis peiliukas bei 7 Žygimanto Augusto (1544–1572) monetos: du pusgrašiai (viena su 1561 m. data) bei 5 denarai (vienas su 1557 m. data). Kapas pagal monetas datuojamas XVI a. II puse.

Kape 5 atidengti 40–49 m. vyro palaikai. Bendras kapo duobės kontūro dydis – 2,25x1 m. 80 cm gylyje kapo kontūras susiaurėjo iki 60 cm pločio. Dugnas fiksuotas 1 m gylyje. Mirusysis palaidotas galva į ŠV, aukštielninkas, kaukolė suskilusi. Apatinėje skeleto dalyje fiksuoti 3 kojų kaulai, gulintys šalia vienas kito. Kapo duobės užpildą sudarė pilkšva žemė be radinių.

Kape 6 atidengti daugiau kaip 50 m. vyro palaikai. Bendras kapo duobės kontūro ilgis – 2,1 m, plotis – 75 cm. Kapo duobės kontūras išryškėjo 60 cm gylyje (H_{abs} 43,10 m), kapo dugnas pasiektas 90 cm gylyje nuo dabartinio paviršiaus lygio. Duobės užpildą sudarė pilkšva žemė be radinių. Kaip minėta, šis kapas, remiantis kapų duobių santykiu, ankstyvesnis už kapą 1. Mirusysis palaidotas galva į ŠV, aukštielninkas, kaukolė suskilusi, veidine dalimi nukreipta į P, rankos sukryžiuotos ties juosmeniu.

Kapų duobių užpilduose iš viso aptikti 55 radiniai. Tai 12 XVI–XVII a. monetų (4, 5 pav.),

geležiniai peiliai, 29 keturkampio skerspjūvio kaltinės vinys, žalvarinis 6 cm ilgio, 1 mm skersmens bei 3 mm smeigtukas su apvaliu pastorinimu gale. Radiniai perduoti PKM.

Teritorijos Š dalyje (perkasa 2) archeologiškai vertingų struktūrų ar kapų neaptikta. Išlikę kapai yra dabartinės saugomos teritorijos P dalyje. Remiantis tyrimų metu aptiktomis monetomis, Švobiškio senkapis datuojamas XVI–XVII a., o ne XV–XVI a., kaip nurodoma NKVR.

Švobiškis old cemetery

In 2019, 2 trenches totalling 30 m^2 were excavated in Švobiškis old cemetery (Pasvalys District, N Lithuania). No burials or vestiges of them were discovered in the N part of the cemetery's present-day protected area. Burials were found at a depth of 40–70 cm in the S part of the area. 6 grave pits were excavated (Figs. 2, 3). The individuals had been interred in coffins with the head oriented to the SW. The burials contained finds dated to the 16th–17th centuries (Figs. 4, 5).

Marina Tarasova, Diana Oleinik

Lavoriškių senkapis

Lavoriškių kaime (Vilniaus r., Lavoriškių sen.), sklype Gėlių g. 2A 2018 m. pradėjus stadiono įrengimo darbus, sklypo R dalyje kasant drenažo tranšėją, aptikta žmonių kaulų. 2018 m. rudenį sklype atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu sklypo R dalyje taip pat aptikta nesuardytų palaidojimų. Kapų horizonte rasta XVI–XVII a. keramikos. Likusiose sklypo dalyse nustatyta, kad XX a. II pusėje paviršius performuotas, aukštesnėse vietose nukastas gruntas, žemesnėse – supiltas ir sukeltas paviršius (*ATL 2018 metais,* 2019, p. 143–145). 170 m į R nuo sklypo Gėlių g. 2A yra XVI–XVII a. geležies perdirbimo įmonės vieta (UK 16530), 600 m į ŠR – XVII–XIX a. Lavoriškių senųjų kapinių vieta (UK 36707). Čia nesuardytų kapų nerasta, galbūt jie sunaikinti ilgalaikio arimo ir žvyrduobės naudojimo metu.

XX a. vidurio ir II pusės planuose sklypo Gėlių g. 2A vietoje vaizduojamas buvęs P link žemėjantis reljefas, teritoriją iš V ir P pusių juosė upelis ar vandens griovys, esantis ir dabar. Nuo dabartinės Gėlių gatvės iki šio griovio Š–P kryptimi leidosi gan nemažas griovys ar griova (1 pav.). Tarp šios griovos ir vandens griovio ar upelio, arčiau Gėlių gatvės XIX a. buvo įrengtos kapinės. Šiuo metu jos neveikia, vadinamos Lavoriškių senosiomis kapinėmis. Greičiausiai šiose kapinėse palengva nustota laidoti po to, kai 1906 m. pastačius naują bažnyčią, jos pašonėje įkurtos naujos kapinės. XX a. 5 dešimtmečio planuose apie 160 m atstumu į PR nuo sklypo Gėlių g. 2A, prie Vilniaus–Polocko gatvės vaizduojamas stovėjęs kryžius (1 pav.). Vargu,

1 pav. 1942 m. plano fragmentas: 1 – sklypo Gėlių g. 2A vieta; 2 – senosios XIX–XX a. Lavoriškių kapinės; 3 – buvusios griovos vieta; 4 – kryžiaus vieta. D. Oleinik brėž.

Fig. 1. A fragment of the 1942 plan: 1 – boundaries of the plot at Gėlių St. 2A; 2 – the old 19th–20th-century Lavoriškės Cemetery; 3 – site of the former ditch; 4 – site of a cross